

JAG DRÖMMER OM FOLKHÖGSKOLAN

En följetong

Kapitel 5

Om det starka begreppet ”Luddighet”

”Formålet att holde skole er tilværelseoplysning.”
KG Løgstrup

Jag skulle egentligen vilja skriva om begreppet folkelighed och jag skulle vilja skriva om vad den levande vekselverkan är, men varje gång jag börjar blir jag hindrad av en inre röst som säger att du måste, Stewe, fundera en gång till över varför Gösta Vestlund inte håller med dig fullt ut. (Se förra numret av Folkhögskoleveteranen.) Med tanke på vad Gösta betytt för mig är det en irriterande inbromsning och jag får väl se vad det är han har att invända mot mina funderingar om tillståndet i den svenska folkhögskolan. Jag vet ju att vi i stort håller med varandra. Att han har en betydligt tolerantere attityd mot rent yrkesförberedande verksamhet än jag, säger egentligen mycket om Göstas evigt unga öppenhet för förändringar - och kan få mig att känna mig som en bakåsträvar...

Och ändå är det inte så att jag har något emot att folkhögskolan ägnar sig åt att förbereda sina deltagare för yrkeslivet, hur skulle det ens vara möjligt! Men när kurser i entreprenörskap på en del skolor tränger bort den grundläggande verksamheten blir jag faktiskt irriterad. En ny rektor utbrast för en tid sedan med en irriterad axelryckning:

”Folkbildning och folkbildning, alltid denna eländiga folkbildning, här sysslar vi med väsentligheter och inget historiskt trams.” Detta är visserligen ett något förkortat men i sak riktigt återgivande av uttalandet, och det är den entreprenörsandan som gör mig väldigt orolig.

Jag håller med Gösta om att folkhögskolan i alla tider gått hand i hand med kurser som varit av praktisk nytta, hur skulle jag kunna göra annat, det är ju så det har varit. När det gäller områden där det vanliga skolsystemet varit otillräckligt, har det gång efter annan visat sig vad folkhögskolan kunnat bidra med; en del pedagogiska utbildningar, frilufts- och fritidsledarutbildningen, ur min egen erfarenhetsmassa: den folkmusikaliska pedagogiken, och annat. Men annan verksamhet tar sannerligen resurser ur folkhögskoleanslaget utan att vara folkbildning i någon begriplig mening och sådana verksamheter måste kunna diskuteras. Utvecklingen av Tecken- och tolkutbildningen är ett förfärande exempel. Intagningskrav och -kriterier, gemensam läroplan framtagen av institutioner utanför folkhögskola och utan koppling till grundläggande folkhögskolevärden, tester och prov på alla nivåer och ett slags slutexamen. Vad i herrans namn gör den verksamheten i folkhögskolan?

Gösta hänvisar till Bernt Gustavsson och till Sam Paldanius som kan ge exempel på att kompetensgivningen mycket väl kan kopplas till traditionell allmänbildande folkhögskoleverksamhet. Jodå. Det jag personligen gillar när jag läser Sam Paldanius, trots att hans texter ibland är mer teoretiskt abstrakta än de nya franska filosofernas, är hans bered-

villighet att säga att han sett resultaten, han har sett att det fungerar och detta trots något som på sätt och vis är hans finaste nya begrepp: "luddigheten". Som om "luddigheten" (jag antar att den entreprenörsälskande rektorn tänker på något sådant när han fnyser sitt 'trams') skulle kunna vara ett nytt verksamt begrepp i den alltid lika omöjliga uppgiften att förklara varför folkhögskolans kursdeltagare (inte minst på de allmänna linjerna) är nöjdare än andra grupper. Jag tycker om hederligheten hos Paldanius: han beskriver, han mäter, undersöker, han teoretiserar, han hänvisar till forskning, men konstaterar att det är svårt att förstå vad man kommer fram till, han kan inte sätta fingret på vad det egentligen är som fungerar, han är glad över resultaten, men han erkänner att det är föga vetenskapligt att tala om detta plötsliga ljus i deltagarnas ögon; det känns vetenskapligt platt, säger han. Men så är det. Och det är inte – mätbart. Jag upprepar det: det – är – inte – mätbart; det kan inte kvalitetsbeskrivas på en skala mellan 1 och 10. Det är – per definition – luddigt. "Hur beskriver man att det glimmar till i ögonen hos deltagare?" (Paldanius i Årsbok för folkbildning 2010, s 102.)

Gösta, har jag lust att säga, käre Gösta, det som verkligen stör mig i den samtida folkhögskolan är ett slags kolossal flathet som infunnit sig hos de idag verksamma lärarna, för att inte tala om rektorerna, och till det något som under de senaste tio åren bara kan beskrivas som klåfingrighet från myndigheterna, eventuellt emanerande ur förlust av det som en gång var folkbildningens största tillgång: tilliten.

(Jag skulle vilja beskriva mitt eget folkhögskolelivs upplevelser av just tilliten. Men en annan gång.)

Idag verkar tillit vara obsolet, som man numera säger. Det mest skrämmande exemplet på detta är det som just nu händer: införandet av ett arbetstidsavtal som åtminstone får mig att gå i taket. Naturligtvis skall också folkhögskolans personal ha rimlig ersättning

för sitt arbete men i ett slags kontrollnit som saknar motstycke i mitt femtioåriga folkbildningsliv försöker man nu få en per definition öppen och fri skolform att passa in i en prokrustesbädd där man inte bara kommer att kapa fötterna utan också armar - och dessvärre huvud på samma gång. Jag får lustigt nog samtal från lärare om hur man skall bete sig när det gäller avtalet. Lustigt för det är nästan ironiskt, men jag gillar det. Unga nu verksamma lärare förstår inte hur verksamheten skall kunna fortsätta om man tvingas vara mellan åtta och sexton på skolan och att allt annat skall specialbeskrivas för att bli underlag för – ersättningar. Kvällarna, helgerna, resorna, somrarna, möjligheten att själv förlägga verksamheten med allt vad det betyder där det passar bäst: vissa veckor säkert sextio timmar med kursdeltagarna och andra veckor kanske tio eftersom man håller på med en ny bra roman av en sydkoreansk författare eller sätter sig in i en ny avhandling utgiven på Mimer, och hur skall man kunna hinna läsa sådant sittande mitt i röran på skolan. Man har ju en underbar läsfåtölj hemma och ett kök och eget kaffe och man kan fundera i lugn och ro. Men icke så längre. Det ironiska är att lärarna ringer en gammal – rektor!

Och jag känner att det enda jag kan säga är: hur i hela friden kan ni ens diskutera sådana dumheter? Vad har hänt med motståndsviljan? Hur skall du kunna vara den som en gång kommer att ihågkommas av en nu osäker och bångstyrig elev som den lärare som en sen eftermiddag stannade upp och diskuterade vad livet eventuellt går ut på till halv tre på natten, först i korridoren, sedan i biblioteket och, sedan skolans nya tillitspolicy fått Securitas att köra ut dig, på elevhemmet och, enligt den idag vuxne gamle eleven, faktiskt ändrade hans liv. Vad kommer han att minnas om du klockan sexton hade svarat: Vi får ta det efter klockan åtta på onsdag för nu börjar övertiden gälla och jag har inte fått det sanktionerat av den före detta officer som numera är folkhögskolerektor. God natt, min vän." *Stewe Claeson*